

Yaşlı bireye bakım veren kadınlarda ev kazaları ve ilk yardıma yönelik verilen eğitimin etkinliğinin değerlendirilmesi

Evaluation of the effectiveness of training on home accidents and first aid in women caring for the elderly

Öz

Amaç: Bu çalışmanın amacı yaşlı bireylere bakım veren kadınlara verilen ev kazaları ve ilk yardım eğitiminin, kadınların ilk yardım bilgi düzeylerine ve ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerine, farkındalık ve bilgi düzeylerine etkisini değerlendirmektir.

Yöntemler: Bu çalışmada, yarı deneysel araştırma metodlarından "kontrol grupsuz ön-test ve son-test" tasarımı kullanılmıştır. Bir halk eğitim merkezinde düzenlenen mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılan, Mayıs-Haziran 2024 tarihlerinde kurslara devam eden ve yaşlı bireye bakım veren 47 kadın ile yürütülmüştür. Araştırma verileri; "Tanıtıcı bilgi formu", "İlk yardım becerilerine yönelik soru formu" ve "Bireylerin ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendirme formu" kullanılarak toplanmıştır.

Bulgular: Yaşlı bireye bakım veren kadınların yaş ortalaması $34,27 \pm 6,43$ ve %95,7'si gelir getiren herhangi bir işte çalışmamaktadır. Kadınların yaşlı bir bireye bakım verme süresi ortalama $3,1 \pm 4,49$ yıldır. Kadınların ilk yardım becerileri puan ortalaması eğitim öncesi $5,29 \pm 1,71$, eğitim sonrası $6,42 \pm 1,62$ 'dir. Eğitim öncesi ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalaması $67,00 \pm 10,67$, eğitim sonrası ise $75,12 \pm 4,53$ 'tür. Eğitim öncesi ve eğitim sonrası ilk yardım becerileri puan ortalamaları ve ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur.

Sonuç: Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara yönelik verilen ev kazaları ve ilk yardım eğitimi kadınların ilk yardım bilgi düzeylerini, ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini arttırmıştır. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar verilen eğitimin etkinliğini ortaya koymaktadır. Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara yönelik bu eğitimler kadınların uygun oldukları zaman diliminde verilmeli ve eğitimler belirli aralıklarla tekrar edilmelidir.

Anahtar Sözcükler: Ev kazaları; hemşirelik; ilk yardım

Abstract

Aim: The purpose of this study was to evaluate the effect of home accidents and first aid training given to women caring for elderly individuals on women's first aid knowledge levels and awareness of home accidents, knowledge levels, and skills to detect risks.

Methods: In this study, 'pre-test and post-test with no control group' design, one of the quasi-experimental research methods, was used. The study was conducted with 47 women who participated in vocational and technical training courses held at Yozgat Akdagmadeni Public Education Centre, continuing the courses in May-June 2024 and caring for elderly individuals. The research data were collected using the "Introductory information form", "Questionnaire for first aid skills" and "Form for assessing individuals' awareness, knowledge levels and ability to identify risks for home accidents".

Results: The average age of women caring for elderly people was 34.27 ± 6.43 years. 95.7% of the women were not employed in any income-earning job. The average duration of caring for an elderly person was 3.1 ± 4.49 years. The mean first aid skills score of the women before the training was 5.29 ± 1.71 , and the mean first aid skills score after the training was 6.42 ± 1.62 . The mean score of their awareness, knowledge level and ability to identify risks related to home accidents was 67.00 ± 10.67 , and the mean score of their awareness, knowledge level and ability to identify risks related to home accidents after the training was 75.12 ± 4.53 . A statistically significant difference was found between the mean scores of first aid skills before and after the training and the mean scores of awareness, knowledge levels and ability to identify risks related to home accidents.

Conclusion: Home accidents and first aid training provided to women caring for elderly increased women's first aid knowledge level, awareness of home accidents, knowledge level and ability to detect risks. The results obtained in this study reveal the effectiveness of the training provided. These trainings for women caring for elderly individuals should be given at times when women are available and the trainings should be repeated at intervals.

Keywords: First aid; home accidents; nursing

**Mehmet Korkmaz¹,
Canan Karadas¹, Derya
Ozturk Ozen¹**

¹ Yozgat Bozok University,
Akdagmadeni Health
School, Department of
Nursing

Geliş/Received : 02.11.2024
Kabul/Accepted: 01.07.2025

DOI: 10.21673/anoloklin.1577602

Yazışma yazarı/Corresponding author

Mehmet Korkmaz

Yozgat Bozok Üniversitesi, Akdağmadeni
Sağlık Yüksekokulu, Hemşirelik Bölümü,
Yozgat, Türkiye.
E-posta: korkmazmehmetmgrtn@gmail.com

ORCID

Mehmet Korkmaz: 0000-0003-0241-2466
Canan Karadas: 0000-0002-3364-6276
Derya Öztürk Özen: 0000-0002-6865-7020

GİRİŞ

Küresel olarak insan nüfusu giderek yaşlanmaktadır. Yaşam süresinin uzamasıyla birlikte bakıma ihtiyaç duyan yaşlı bireylerin sayısı da artmıştır. Birçok kültürde geleneksel olarak evde bakım verme rolü kadınlar tarafından üstlenilmektedir. Yaşlı bireylerin deneyimleyeceği ev kazası ve ilk yardıma ihtiyaç duyma durumlarının etkili bir şekilde yönetilmesi için bakım verici rolü üstlenen kadınların ilk yardım bilgi düzeyleri, ev kazalarına yönelik farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerilerinin iyi düzeyde olması oldukça önemlidir (1). Sağlık alanındaki teknolojik gelişmeler, sağlık bakım hizmetlerinin kalitesinin artması ve sağlık bakım hizmetlerine erişimin kolaylaşması ile birlikte toplumda beklenen yaşam süresi artmıştır. Bu artışla birlikte dünyada ve Türkiye’de nüfus giderek yaşlanmaktadır. Yaşın ilerlemesi ile birlikte vücudun fizyolojik kapasitesi azalmakta, homeostasis bozulmakta, kronik hastalıklar artmakta ve yaşlı bireyler günlük yaşam aktivitelerini yerine getirmekte başkalarına bağımlı olabilmektedir (2). Yaşlı bireylerde kan basıncı dengesizlikleri, kan şekeri düşüklüğü, diyabetik koma, serebrovasküler olay, miyokard infarktüsü gibi birçok nedenle ani bilinç kaybı görülebilmektedir. Yutma kaslarındaki bozulmalar disfajiye neden olarak boğaza sıvı veya besin kaçmalarına, iskelet kaslarındaki sorunlar ve sensorimotor sistemdeki gerilemeler ev içi düşmelere ve kazalara neden olabilmektedir (3).

Günlük yaşam aktivitelerinin bozulması ve sağlık sorunlarının artması sonucunda bakım gereksinimi ortaya çıkan yaşlıların sayısı artış göstermektedir. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de yaşlıların evde bakımı oldukça yaygın olup; bakım verici rolünü daha çok kadınlar üstlenmiş durumdadır. Yaşlı bireyler, kronik hastalıklar ve geriatrik sendromlar gibi birçok nedenle gün içinde öngörülemeyen sorunlar yaşayabilir ve yaşlı bireylerin gösterdiği atipik semptomlar nedeniyle bakım vericiler ne ile karşı karşıya olduklarını anlamayabilirler. Yaşlı bakımı ile ilgili yeterli bilgi düzeyine ve beceriye sahip olmayan kadınlar yaşlı bireyin özel ihtiyaçları ile direkt karşı karşıya kalmaktadır (4). Bu çalışma, yaşlı bakımında kadınların görünmeyen emeğine dikkat çekerek toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında bakım hizmetlerine yönelik farkındalık oluşturabilir. Aynı zamanda kadın bakım ve-

ricilerin sağlık bakım becerilerini geliştirmeye yönelik yapılandırılmış bir eğitim modeli sunarak, benzer topluluk temelli müdahalelere örnek oluşturabilecek hem bireysel hem de toplumsal düzeyde sürdürülebilir bakım modellerine ışık tutabilir. Literatür incelendiğinde, yaşlı bireye bakım veren kadınların ilk yardım bilgi düzeylerini veya ev kazalarına yönelik farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendiren araştırmalara ulaşılamamıştır. Bu araştırmanın amacı, yaşlı bireylere bakım veren kadınlara verilen ev kazaları ve ilk yardım eğitiminin kadınların ilk yardım bilgi düzeylerine ve ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerine, farkındalık ve bilgi düzeylerine etkisini değerlendirmektir.

Araştırma soruları:

- Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara verilen “ev kazaları ve ilk yardım eğitimi” kadınların ilk yardım bilgi düzeyini etkiler mi?
- Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara verilen “ev kazaları ve ilk yardım eğitimi” kadınların ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerini, farkındalık ve bilgi düzeylerini etkiler mi?

GEREÇ VE YÖNTEMLER

Araştırma türü

Bu çalışmada, yarı deneysel araştırma metotlarından “kontrol grupsuz ön-test ve son-test” tasarım kullanılmıştır. Yarı deneysel araştırma, bir programın ya da girişimin bir araştırmaya dâhil olanlar üzerinde hedeflenen etkiyi oluşturup oluşturmadığını değerlendirmeyi sağlayan bir araştırma türüdür (5).

Araştırma evreni ve örnekleme

Araştırma evrenini 2023-2024 eğitim öğretim döneminde bir halk eğitim merkezinde düzenlenen mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılan kadınlar oluşturmaktadır. Araştırmanın örnekleme hesaplanırken 2022-2023 eğitim öğretim döneminde düzenlenen mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılan 2694 kadın evren olarak ele alınmıştır. Örneklem belirlemede G*Power versiyon 3.9.1.7 kullanılmıştır. Etki büyüklüğü (d) literatürden elde edilen ortalama ve standart sapmalar kullanılarak hesaplanmıştır (2,3,6). Yapılan güç analizine göre %90 güç ve 0.05 tip hata için gerek-

li örneklem büyüklüğü 45 kadın olarak bulunmuştur. Kayıpların olabileceği dikkate alınarak örneklem sayısı %10 olarak artırılmış ve 50 kadın olarak belirlenmiştir. Araştırmanın örneklemini Mayıs-Haziran 2024 tarihlerinde kurslara devam eden (1340 kadın), yaşlı bireye bakım veren (335 kadın) ve araştırmaya katılmayı kabul eden 50 kadın oluşturmaktadır. Eğitime katılmayan ve ön test ya da son test formu doldurmayan kadınlar çalışmadan çıkarılmıştır (3 kadın). Araştırma 47 kadın ile yürütülmüştür. Araştırmanın dâhil edilme kriterini; 18 yaş ve üzeri olma, halk eğitim merkezinde düzenlenen mesleki ve teknik eğitim kurslarına katılma, yaşlı bireye bakım verme ve iletişim engeli bulunmama oluşturmaktadır. Araştırmanın dışlanma kriterlerini; eğitime katılmama ya da yarıda bırakma ve ön test ve son test ölçümlerinin eksik olması oluşturmaktadır.

Veri toplama araçları

Çalışma verileri; “Tanıtıcı bilgi formu”, “İlk yardım becerilerine yönelik soru formu” ve “Bireylerin ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendirme formu” kullanılarak toplanmıştır.

Tanıtıcı Bilgi Formu: Araştırmacıların literatür ışığında (6-9) oluşturdukları form, araştırmaya katılan kadınların tanıtıcı özelliklerini (yaş, iş, medeni durum) ve bakım verilen yaşlı birey ile yakınlık gibi soruları içeren toplam 11 sorudan oluşmaktadır.

İlk yardım becerilerine yönelik soru formu (İYB): Bireylerin ilk yardım beceri düzeylerini belirleyen güvenilir ve geçerli bir ölçüm aracının bulunmamasından dolayı yarı yapılandırılmış soru formu kullanılmıştır. Kullanılan form, 10 sorudan meydana gelmektedir (10). Üçlü likert şeklinde olan bu soru formu “Evet”, “Hayır” ve “Bilmiyorum” seçeneklerini içermektedir. En fazla 10 puan alınan formda en az 0 puan alınmaktadır. Puanın artması kişinin ilk yardım becerisinin iyi durumda olduğu anlamına gelmektedir. Çalışmada soru formunun Cronbach alpha değeri eğitim öncesi için 0.78, eğitim sonrası için 0.79 olarak belirlenmiştir.

Bireylerin ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendirme formu: Kişilerin ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendiren bu formda

soru maddelerini araştırmacılar oluşturmuştur. Uzman görüşleri ev kazaları ve metodolojik araştırma konusunda deneyimli halk sağlığı hemşireliği alanında iki, iç hastalıkları hemşireliği alanında iki ve cerrahi hastalıkları hemşireliği alanında bir adet öğretim üyesinden alınmıştır (6-9). 3'lü likert olan bu formdan en fazla alınabilecek puan 78'dir. Alınan puanın artması bireylerin ev kazaları ile ilgili farkındalıklarının, bilgi düzeylerinin ve riskleri belirleyebilme becerilerinin iyi düzeyde olduğunu göstermektedir. Soru formu 26 maddeden oluşan bireylerin ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini değerlendirme formunun uzman görüşünün alınması Delphi tekniği kullanılarak gerçekleştirilmiştir.

Araştırmanın uygulaması

“Ev kazaları ve ilk yardım” eğitimi

Mayıs-Haziran 2024 tarihleri arasında herhangi bir mesleki ve teknik eğitim kursunda eğitim alan ve yaşlı bireye bakım veren kadınlara “ev kazaları ve ilk yardım” eğitimi ve çalışma hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmaya katılmayı kabul eden kadınlar araştırmaya dâhil edilmiştir. Araştırmaya başlamadan önce kadınların aydınlatılmış onamları alınmıştır. Kadınların uygun olduğu zaman diliminde bir saat ev kazaları ve iki saat temel ilk yardım eğitimi verilmiştir. Bu eğitimler ev kazaları, ev kazalarının nedenleri, ev kazalarına yönelik önlemler, temel ilk yardım bilgileri ve becerileri ve ev kazalarında ilk yardım konularını içermektedir. Eğitim içeriği, araştırma ekibi tarafından literatür doğrultusunda hazırlanmıştır. Eğitimler sınıf ortamında, power point sunum eğitim materyali kullanılarak, yüz yüze olarak grup eğitimi şeklinde gerçekleştirilmiştir. Eğitime başlamadan önce ve eğitimlerin sonunda veri toplama araçları kullanılarak araştırmanın verileri toplanmıştır. Veri toplama formlarının yanıtlanması yaklaşık olarak 20 dk. sürmüştür.

Araştırmada elde edilen çıktılar

Araştırma sonucunda, yaşlı bireylere bakım veren kadınlara verilen “ev kazaları ve ilk yardım eğitimi”nin kadınların ilk yardım bilgi düzeylerine ve ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerine, farkındalık ve bilgi düzeylerine etkisinin ortaya konması çalışmanın primer çıktısını oluşturmaktadır. Yaşlı bi-

reylere bakım veren kadınların ilk yardım bilgi düzeylerinin, ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerine, farkındalık ve bilgi düzeylerinin belirlenmesi araştırmanın sekonder çıktısını oluşturmaktadır.

Araştırmanın etik boyutu

Bu araştırma Yozgat Bozok Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu tarafından onaylanmıştır (tarih: 20.03.2024, karar no: 12/71). Formlar uygulanmadan önce katılımcılardan aydınlatılmış onamları alınmıştır. Araştırmanın etik kurul izninin alınmasının ardından halk eğitim merkezinden de gerekli izinler alınmıştır. Çalışmanın tüm aşamaları Helsinki Deklarasyonu ilkelerine uygun olarak gerçekleştirilmiştir.

İstatistiksel analiz

Araştırmanın istatistiksel analizleri için SPSS (Statistical Package for the Social Sciences software for Windows, version 25.0, IBM, Chicago, IL, USA) programı kullanıldı. Verilerin normallik dağılımında Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmış ve verilerin normal dağılmadığı saptanmıştır. Verilerin analizinde nonparametrik testler kullanılmıştır. Araştırmada katılımcıların tanımlayıcı özellikleri frekans, yüzde ve ortalama olarak gösterilmiştir. Normal dağılım göstermeyen verilerde ikili grupların analizinde Mann Whitney- U testi, ikiden fazla grubun karşılaştırılmasında Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Eğitim öncesi ve sonrası puan ortalamalarının karşılaştırılmasında Wilcoxon Eşleştirilmiş iki örnek testi ile analiz yapılmıştır. Anlamlılık seviyesi $p < 0,05$ olarak kabul edilmektedir.

BULGULAR

Yaşlı bireye bakım veren kadınların yaş ortalaması $34,27 \pm 6,43$ (min:18; max:47), kadınların %42,6'sı lise mezunu, %80,9'u evli, %95,7'si gelir getiren herhangi bir işte çalışmamakta ve %59,6'sının geliri giderinden azdır (Tablo 1).

Çalışmaya katılan kadınların %66'sının bakım verme süresi 0-1 yıl arasındadır, kadınların yaşlı bir bireye bakım verme süresi ortalama 3,1 yıldır, %46,8'inin bakım verdikleri yaşlı birey ile yakınlık derecesi kayınpalide-kayınpeder şeklindedir, %4,3'ü yaşlı bakım ve ev kazaları ile ilgili eğitim almıştır, %83'ü ise ilk yardım ile ilgili eğitim almamıştır (Tablo 2).

Kadınların eğitim öncesi ilk yardım becerileri puan ortalaması $5,29 \pm 1,71$, eğitim sonrası ilk yardım becerileri puan ortalaması ise $6,42 \pm 1,62$ olup, eğitim öncesi ve eğitim sonrası ilk yardım becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p < 0,001$, Tablo 3). Kadınların eğitim öncesi ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalaması $67,00 \pm 10,67$, eğitim sonrası ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalaması ise $75,12 \pm 4,53$ olup, eğitim öncesi ve eğitim sonrası ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalamaları arasında istatistiksel olarak önemli farklılık bulunmuştur ($p < 0,001$, Tablo 3).

Yaşlı bireylere bakım veren kadınların tanıtıcı özellikleri, bakım deneyimleri, ev kazaları ve ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumları ile eğitim öncesi ve sonrası ilk yardım beceri puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$, Tablo 4).

Yaşlı bireylere bakım veren kadınların tanıtıcı özellikleri, bakım deneyimleri, ev kazaları ve ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumları ile eğitim öncesi ve sonrası ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır ($p > 0,05$, Tablo 5).

TARTIŞMA

Dünya genelinde nüfusun hızla yaşlanması ile birlikte yaşlı bakımı, üzerinde durulması gereken önemli bir konu haline gelmiştir (11). Geleneksel olarak birçok kültürde evde yaşlı bakımı kadınlar tarafından yürütülmektedir. Bu nedenle evde yaşlı bakımını üstlenen kadınlara yönelik yaşlıların sağlığını riske atabilen ev kazalarına ve oluşabilecek riskli durumlara karşı ilk yardım konularında eğitim programlarının yürütülmesi oldukça önemlidir (12). Bu çalışmanın amacı, yaşlı bireylere bakım veren kadınların ilk yardım bilgi düzeylerini veya ev kazalarına yönelik farkındalıklarını, bilgi düzeylerini ve riskleri belirleyebilme becerilerini ve verilen ilk yardım ve ev kazaları eğitiminin etkisini değerlendirmektir. Çalışmada kadınların eğitim sonrası ilk yardım beceri puan ortalamalarının eğitim

Tablo 1. Yaşlı bireye bakım veren kadınların sosyo-demografik özellikleri (n=47)

Yaş (Ort±SS)	34,27±6,43	
	n	%
Eğitim düzeyi		
İlkokul	13	27,7
Ortaokul	4	8,5
Lise	20	42,6
Üniversite	10	21,2
Medeni durum		
Bekâr	9	19,1
Evli	38	80,9
Çalışma durumu		
Çalışan	2	4,3
Çalışmayan	45	95,7
Ekonomik durum		
Gelir giderden az	28	59,6
Gelir gidere denk	9	19,1
Gelir giderden fazla	10	21,3

n: Sayı, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, %: Yüzde

Tablo 2. Yaşlı bireye bakım veren kadınların bakım deneyimlerine, ev kazaları ve ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumlarına ilişkin özellikleri (n=47)

	n	%
Bakım verme süresi		
0-1 yıl	31	66,0
2-3 yıl	9	19,1
10 yıl ve üzeri	7	14,9
Kadınların bakım verme süresi ortalaması (Ort±SS)	3,1±4,49 (min:1; maks:17) yıl	
Bakım verilen yaşlı bireye yakınlık derecesi		
Anne-baba	17	36,2
Kayınvalide-kayınpeder	22	46,8
Bakıcı olarak bakım verme	8	17,0
Daha önce yaşlı bakımı ile ilgili eğitim alma durumu		
Eğitim alan	2	4,3
Eğitim almayan	45	95,7
Daha önce ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumu		
Eğitim alan	8	17,0
Eğitim almayan	39	83,0
Daha önce ev kazaları ile ilgili eğitim alma durumu		
Eğitim alan	2	4,3
Eğitim almayan	45	95,7

n: Sayı, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, min: Minimum, maks: Maksimum, %: Yüzde

öncesine göre istatistiksel olarak anlamlı bir derecede arttığı belirlenmiştir. Literatürde çalışma konumuzla doğrudan ilişkili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bir halk eğitimi merkezinde çoğunluğu (%73,3) kadınlardan oluşan kursiyerlere yönelik verilen ilk yardım eği-

timinin ilk yardım bilgi düzeylerini anlamlı derecede arttığı belirlenmiştir (13). Evde hasta bakımı veren ve çoğunluğu (%65,4) kadınlardan oluşan hasta yakınlarına verilen temel yaşam desteği eğitiminin, temel yaşam desteği bilgi düzeyini anlamlı derecede artırdı-

Tablo 3. Kadınların eğitim öncesi ve sonrası ilk yardım becerileri ve ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerileri, farkındalık ve bilgi düzeyleri puan ortalamalarının karşılaştırılması (n=47)

Ölçek Puanı		Puan Ort ± SS	Med (min-maks)	p	İstatistik
İlk yardım becerisi puanı	Ön test	5,29±1,71	5 (2 - 10)	0,000	t*:-10,438
	Son test	6,42±1,62	6 (3 - 10)		
Ev kazaları ile ilgili farkındalık, bilgi düzeyi ve riskleri belirleyebilme becerisi puanı	Ön test	67,00±10,67	71 (29 - 78)	0,000	Z**:-4,225
	Son test	75,12±4,53	78 (59 - 78)		

n: Sayı, Ort: Ortalama, SS: Standart sapma, min: Minimum, maks: Maksimum, %: Yüzde

*t: Bağımlı örneklem t testi, **Z: Wilcoxon Eşleştirilmiş iki örnek testi

Tablo 4. Kadınların eğitim öncesi ve sonrası ilk yardım beceri puan ortalamalarının bağımsız değişkenler ile karşılaştırılması

	n	Ön test Puanı	İstatistik	p	Son test Puanı	İstatistik	p
Medeni Durumu							
Evli	38	5.18	t	0.357	6.36	t*	0.626
Bekâr	9	5.77	-0.930		6.66	-0.491	
Çalışma durumu							
Çalışan	2	6.00	t	0.561	7.00	t*	0.615
Çalışmayan	45	5.26	0.586		6.40	0.507	
Eğitim Durumu							
İlkokul	13	5.76	F	0.202	6.76	F**	0.099
Ortaokul	4	5.25			6.50		
Lise	20	5.50			6.75		
Üniversite	10	4.30			5.30		
Gelir Durumu							
Gelir giderden az	28	5.60	F	0.209	6.71	F**	0.292
Gelir gidere denk	9	4.44			5.77		
Gelir giderden fazla	10	5.20			6.20		
Bakım verme süresi							
0-1 yıl	31	5.22	F	0.893	6.29	F**	0.590
2-3 yıl	9	5.33			6.44		
10 yıl ve üzeri	7	5.57			7.00		
Bakım verilen yaşlı bireye yakınlık derecesi							
Anne-baba	17	5.00	F	0.359	6.17	F**	0.385
Kayınvalide-kayınpeder	22	5.68			6.77		
Bakıcı olarak bakım verme	8	4.87			1.049		
Daha önce yaşlı bakımı ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	2	5.00	t	0.805	6.00	t*	0.710
Eğitim almayan	45	5.31	0.248		6.44	0.375	
Daha önce ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	8	5.00	t	0.596	6.25	t*	0.741
Eğitim almayan	39	5.35	0.534		6.46	0.332	
Daha önce ev kazaları ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	2	4.50	t	0.508	6.50	t*	0.948
Eğitim almayan	45	5.33	0.667		6.42	-0.066	

n: Sayı, %: Yüzde, *t: Bağımsız örneklem t testi **F: One way anova testi

Tablo 5. Kadınların eğitim öncesi ve sonrası ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerileri, farkındalık ve bilgi düzeyleri puan ortalamalarının bağımsız değişkenler ile karşılaştırılması

	n	Ön test Puanı	U*/KW**	p	Son test Puanı	U*/KW**	p
Medeni Durumu							
Evli	38	65.68			75.42		
Bekâr	9	72.55	-1.667*	0.096	73.88	-0.073*	0.942
Çalışma durumu							
Çalışan	2	74.00			76.50		
Çalışmayan	45	66.68	-1.321*	-0.187	75.06	-0.057**	0.955
Eğitim Durumu							
İlkokul	13	62.69			75.30		
Ortaokul	4	61.00			76.25		
Lise	20	69.05			76.50		
Üniversite	10	70.90	4.360**	0.225	71.70	3.595**	0.324
Gelir Durumu							
Gelir giderden az	28	65.85			75.14		
Gelir gidere denk	9	66.66			74.77		
Gelir giderden fazla	10	70.50	1.263**	0.532	75.40	0.162**	0.922
Bakım verme süresi							
0-1 yıl	31	68.06			74.77		
2-3 yıl	9	63.55			77.00		
10 yıl ve üzeri	7	66.71	1.285**	0.526	74.28	0.785**	0.676
Bakım verilen yaşlı bireye yakınlık derecesi							
Anne –baba	17	66.82			76.41		
Kayınvalide–kayınpeder	22	70.04			74.50		
Bakıcı olarak bakım verme	8	59.00	2.989**	0.224	74.12	0.830**	0.660
Daha önce yaşlı bakımı ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	2	59.50			77.00		
Eğitim almayan	45	67.33	-1.268*	0.244	75.04	-0.341*	0.777
Daha önce ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	8	68.25			76.87		
Eğitim almayan	39	66.74	-0.085*	0.932	74.76	-0.580*	0.562
Daha önce ev kazaları ile ilgili eğitim alma durumu							
Eğitim alan	2	63.00			76.50		
Eğitim almayan	45	67.17	0.872*	0.383	75.06	-0.057*	0.955

n: Sayı, %: Yüzde, *: Mann Whitney U testi **: Kruskal Wallis Test

ğ belirlenmiştir (14). Çalışma konumuz ile ilgili olarak farklı kurum (üniversite, mesleki eğitim merkezi, huzurevi, toplum sağlığı merkezi gibi) ve gruplarla (akademik ve idari personeller, öğretmenler, öğrenciler, yaşlılar, sağlık çalışanları gibi) yapılan ilk yardım eğitimlerinin ilk yardım bilgi ve beceri düzeylerini artırmada anlamlı derece etkili olduğu belirlenmiştir (15-18). Çalışma sonuçlarına göre yaşlı bakımı üstlenen kadınlara yönelik verilen ilk yardım eğitiminin ilk yardım beceri düzeyini artırmada etkili olabileceği sonucuna varılmaktadır.

Yaşlı bireylerde ev kazaları, sıklıkla karşılaşılan öncelikli sorunlardandır. Yaşlı bireylerde sıklıkla karşılaşılan ev kazalarının önlenmesinde, bakımı üstlenen bireylere yönelik eğitimlerin verilmesi önerilmektedir (19). Çalışmada evde yaşlı bakımı üstlenen kadınlara yönelik verilen eğitimin neticesinde; kadınların eğitim öncesine göre eğitim sonrası ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı derecede arttığı belirlenmiştir. Literatürde çalışma konumuzla doğrudan ilişkili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Ancak

ev kazalarına yönelik farklı kurum (aile sağlığı merkezi, yetimhaneler gibi) ve gruplarla (anneler, informal bakıcılar gibi) yürütülen eğitim programlarının ev kazalarını önlemeye yönelik bilgi, öz yeterlilik, uygulama veya tutumda olumlu değişimler sağladığı belirlenmiştir (20-23). Çalışmalar sonucunda yaşlı bireyler için oldukça riskli olan ev kazalarının önlenmesinde eğitim uygulamalarının önemli olabileceği sonucuna varılmaktadır.

Çalışmada yaşlı bireylere bakım veren kadınların tanıtıcı özellikleri, bakım deneyimleri, ev kazaları ve ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumları ile eğitim öncesi ve sonrası ilk yardım beceri puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Bu çalışmaya benzer şekilde ilk yardım eğitiminin etkinliğinin değerlendirildiği bazı çalışmalarda; ilk yardımla ilgili eğitim alma durumunun (24) ve bazı tanıtıcı özelliklerin (medeni durum, eğitim düzeyi, çalışma durumu gibi) ilk yardım bilgi düzeyini istatistiksel olarak anlamlı derecede etkilemediği belirlenmiştir (25). Yapılan bazı çalışmalarda ise daha önce ilk yardım eğitimi alma durumunun ilk yardım bilgi düzeylerini anlamlı derecede etkilediği belirlenmiştir (13,26,27). Çalışma sonuçlarındaki farklılığın araştırmalardaki örneklem grupları ve araştırma tasarımlarındaki farklılıklardan kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmada yaşlı bireylere bakım veren kadınların tanıtıcı özellikleri, bakım deneyimleri, ev kazaları ve ilk yardım ile ilgili eğitim alma durumları ile eğitim öncesi ve sonrası ev kazaları ile ilgili farkındalıkları, bilgi düzeyleri ve riskleri belirleyebilme becerileri puan ortalamaları arasında istatistik olarak anlamlı bir fark bulunmamıştır. Literatürde ev kazalarına yönelik eğitim programlarının uygulandığı çalışmalarda ev kazalarına ilişkin bilgi, tutum ve öz-yeterlilik düzeylerinin katılımcıların eğitim düzeyi (20,21), gelir durumu (20) değişkenlerinden istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde etkilendiği belirlenmiştir. Çalışma sonuçları arasındaki farklılığın, yapılan çalışmaların daha çok okul öncesi çocukları olan anneler üzerinde yapılmış olması ile ilişkili örneklem gruplarının farklılıklarından kaynaklanabileceği düşünülmektedir.

Çalışmanın sınırlılıkları

Çalışmanın sadece bir Halk Eğitim Merkezinde yürütülmüş olması, belirli bir zaman aralığında kurslara

gelen kadınların çalışmaya alınması araştırmanın sınırlılığını oluşturmaktadır. Çalışmada geçerli ve güvenilir bir ölçüm aracı kullanılamaması da bir diğer sınırlılıktır. Örneklem grubunun belirli bir ilde ve belirli bir kurs merkezine devam eden katılımcılarla gerçekleştirilmiş olması nedeniyle çalışmanın bulguları ülke geneline genellenemez.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Yaşlı bireye bakım veren kadınların çoğu yakınına (anne, baba, kayınvalide ve kayınpeder) bakım vermektedir. Yaşlı bireye bakım veren kadınların çoğunluğu bakım verme eylemini herhangi bir yaşlı bakım eğitimi almadan gerçekleştirmektedir. Kadınların çoğunluğu yaşlı bireye bakım verme sürecinde meydana gelebilecek ev kazaları ve ilk yardıma ihtiyaç duyma durumlarının etkili bir şekilde yönetilmesi ile ilgili eğitim almamıştır. Bu durumun bakım alan yaşlı bireyleri savunmasız hale getirebileceği düşünülmektedir. Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara yönelik verilen ev kazaları ve ilk yardım eğitiminin kadınların ilk yardım bilgi düzeylerini, ev kazalarına yönelik riskleri belirleyebilme becerilerini, farkındalık ve bilgi düzeylerini artırdığı düşünülmektedir. Bu çalışmada elde edilen sonuçlar verilen eğitimin etkinliğini ortaya koymaktadır. Bakım veren kadınlara yönelik düzenlenecek ev kazaları ve ilk yardım eğitimi yaşlı bireylerin sağlığının korunması ve geliştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Yaşlı bireylere bakım veren kadınlara yönelik bu eğitimlerin kadınların uygun oldukları zaman diliminde verilmesi ve eğitimlerin belirli aralıklarla tekrar edilmesi eğitimlerin etkinliğini artırabileceği düşünülmektedir.

Teşekkür

Çalışmanın gerçekleştirildiği Yozgat Akdağmadeni Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü'ne ve çalışmaya katılarak destek veren katılımcı kadınlara teşekkür ederiz.

Çıkar çatışması ve finansman bildirimi

Yazarlar bildirecek bir çıkar çatışmaları olmadığını beyan eder. Yazarlar bu çalışma için hiçbir finansal destek almadıklarını da beyan eder.

KAYNAKLAR

1. Soydan AM, Elkin N, Barut AY. Bakım yükünün yaşlı bakıma etkileri. IGUSABDER. 2023;1(20):703-13.
2. Özütürker S, Özütürker M. Yaşlısına bakım veren aile bireylerinin karşılaştıkları sorunlar. YSAD. 2023;20(16):78-86.
3. Chen Y, Zhang Y, Xiao B, Li H. A framework for the elderly first aid system by integrating vision-based fall detection and BIM-based indoor rescue routing. Adv Eng Inform. 2022;9(54):101766.
4. Çakır G, Yaman ÖM. Yaşlılara evde bakım vermenin bakım veren aileler üzerindeki etkilerinin aile kuramları temelinde değerlendirilmesi. TSH. 2022;33(2):577-604.
5. Polit DF, Beck CT. (2014). Essentials of nursing research: appraising evidence for nursing practice. 8th ed. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
6. Güven S, Cerit G. Yaşlıların evde karşılaştıkları kazalar ve önlenmesi. Sağlık ve Toplum. 2002;12(2):66-71.
7. Erkal S, Sahin H. Home accidents and assistance in daily activities of older women in Turkey. Educ. Gerontol. 2010;36(12):1086-99.
8. Centers for Disease Control and Prevention (2015). Check for Safety. Erişim tarihi: 03.07.2024, erişim linki: https://www.cdc.gov/steady/pdf/check_for_safety_brochure-a.pdf. 22.02.2024.
9. İlçe AÖ, İlçe AC, Dıramalı A. (2006). Yaşlılarda ev kazalarının önlenmesi ve ev kazalarının önlenmesine yönelik iç mekan çözümlemeleri. Erişim tarihi: 07.08.2024, erişim linki: <http://www.sdergi.hacettepe.edu.tr/makaleler/aiciad.pdf>.
10. Altundağ S, Turan T, Şafak M. Ev kazalarında ilk yardım öz-yeterlik ölçeğinin türkçe geçerlik ve güvenilirlik çalışması. Cukurova Med J. 2020;45(1):71-8.
11. World Health Organization (2022). Ageing and health. Erişim tarihi: 09.09.2024, erişim linki: <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/ageing-and-health>.
12. Sanjuán M, Navarro E, Calero MD. Caregiver training: evidence of its effectiveness for cognitive and functional improvement in older adults. J. Clin. Nurs. 2023; 32(5-6):736-48.
13. Şahin M, Aslan R. Bir halk eğitim merkezinde verilen ilk yardım kursunun etkililiğinin değerlendirmesi. GÜSBD. 2019;8(4):390-6.
14. Erkuran H, Akan YE, Örnek HF. Evde Bakım Veren Bireylere Verilen Temel Yaşam Desteği Eğitiminin Etkinliğinin Değerlendirilmesi. TOGÜ Sağlık Bilimleri Dergisi. 2023;3(3):331-40.
15. Do Thi N, Thi GH, Lee Y, et al. First-aid training for primary Healthcare providers on a remote Island: a mixed-methods study. BMC Med Educ. 2024;24(1):790.
16. Dolenc Šparovec E, Slabe D, Eržen I, Kovačič U. Evaluation of a newly developed first aid training programme adapted for older people. BMC Emerg Med. 2023;23(1):134.
17. Karamustafa M, Binici CM, Çelebi UB. İlk yardım yönetmeliğine göre verilen ilk yardım eğitiminin kalitesi ve çalışanlar üzerindeki etkisinin ölçümü. OHS Academy. 2021;4(2):13-20.
18. Küçükakça Çelik G, Şermet Kaya Ş, Kolutek R, Güven ŞD. Bir Mesleki Eğitim merkezinde öğrenim gören öğrencilere verilen ilk yardım eğitiminin etkinliğinin değerlendirilmesi. İnönü Sağlık. 2021;9(1):238-51.
19. Korkmaz M, Korkmaz D. Ev kazalarında ve düşmelerde yaşlı bireylere yönelik hemşirelik bakımı. JSHS. 2022;7(3):629-36.
20. Çapık C, Parlak Gürol A. Eğitimin annelerin ev kazalarına yönelik güvenlik tedbirlerini tanılama yetilerine etkisi. Kafkas J Med Sci. 2014;4(3):87-94.
21. El Seifi OS, Mortada EM, Abdo NM. Effect of community-based intervention on knowledge, attitude, and self-efficacy toward home injuries among Egyptian rural mothers having preschool children. PLoS One. 2018;13(6):e0198964.
22. Sabea MTM, El-Maksoud MMA, El-Sayed Hegazy A. Educational program for informal caregivers about home accident prevention. AJNHE. 2019;8(1):16-33.
23. Turan T, Dündar AS, Yorgancı M, Yıldırım Z. 0-6 yaş grubu çocuklarda ev kazalarının önlenmesi. Ulus Travma Acil Cerrahi Derg. 2010;16(6):552-7.
24. Özyürek P, Bayram F, Beştepe G, et al. Lise öğretmenlerine verilen temel ilkyardım eğitiminin etkililiğinin değerlendirilmesi. Sosyal Bilimler Dergisi. 2013;15(1):183-98.
25. Karaca A, Kose S. The effect of knowledge levels of individuals receiving basic first aid training in Turkey on the applications of first aid. Niger J Clin Pract. 2020;23(10):1449-55.
26. Aytaç Ş, Gök MG, Özkan S. Bir işçi sağlığı ve güvenliği uygulaması olan temel ilk yardım eğitiminin incelenmesi. Gazi Med J. 2016;27(2):53-7.
27. Mert Boga S, Aarsal Yıldırım S, Baydemir C, Kulcu N. Assessment on efficacy of basic first aid training provided to academic and administrative staff of a state university. IJMRHS. 2018;7(11):93-102.